

פרשת נצבים

בפרשת השבוע אומרת לנו התורה מספר פסוקים המעוררים הרבה תמיהות (ל, יא-יד): "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחקה הוא: לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו א'תה ונעשנה: ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו א'תה ונעשנה: פי קרוב אליך הדבר מאד בפניך ובלבבך לעשותו".

מקשה מהר"ם אלשיך:

א. על איזו מצוה מדובר? אם מדובר על מצוה מסוימת, במה היא שונה שיחשוב אדם עליה שהיא בשמים או מעבר לים?

ב. למה יעלה אדם על דעתו שאותה מצוה היא בשמים או מעבר לים, הרי אם נאמר לעם ישראל "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום וגו'", משמע כולם יודעים על מה מדובר!

מסביר בעל ספר העיקרים (מאמר ד' פכ"ה): "ונאמר כי כשעיינו בפרשת נצבים היטב מצאנו שמה שאמר הכתוב ראה נתתי לפניך וגו', אשר אנכי מצוה היום לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו וגו', מדבר על התשובה לפי המשך הפרשה וקשורה, וזה שבתחלה אומר ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, וגמר הענין בתשובה ואמר שצריך שתהיה בלב שלם, ושהשם יעזרהו אם תהיה כך, וזהו שאמר בסוף כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, ואחר כן אמר משבת גודל מעלת התשובה עם קלות מציאותה, כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא לא בשמים היא וגו' ולא מעבר לים היא וגו' כי קרוב אליך וגו', וכל זה בלי ספק מדבר על התשובה, ויורה על זה אמרו בפניך ובלבבך לעשותו, שענין התשובה תלוי בוידוי הפה ובחרטת הלב".

לעומתו מפרש בעל תורת המנחה¹ את הפסוק בצורה שונה (בחקותי דרשה נא עמ' 466). התורה לפי דבריו נקראת בעשרה שמות, ואחד מהם הוא: "נקראת מצוה, דכת' (דברים ו, כה) וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת, (שם ל, יא) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום, (תהלים יט ט) מצות ה' ברה מאירת עינים ... ונקראת כן שבה כל מצות עשה ומצות לא תעשה, כי מצות מלך היא, כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד".

במבט ראשון, נראה שפירושו של ר"י אלבו מתיישב יותר בפסוק, אלא שחז"ל דורשים את הפסוק על התורה (דברים רבה נצבים ה): "כי המצוה הזאת, אמ' הקב"ה אם קריתם את התורה מצוה אתם עושים על עולמי, שאלולי התורה כבר היה עולמי לתוהו ובוהו". ובעוד מספר מקומות חז"ל מסבירים את הפסוק על התורה.

וא"כ, ישנה תמיהה גדולה, מדוע נאמר מצוה בלשון יחיד, ולא מצוות או תורה!

¹ ר' יעקב ב"ר חננאל סקילי (המאה ה-14), מתלמידי הרשב"א. נראה שבהמשך עבר לא"י ולשכנותיה, ואולי בסוף ימיו היה בבבל. החיבור 'תורת המנחה' מכיל 86 דרשות עה"ת והמועדים, בדרך הפרד"ס. וביאורי הסוד כוללים ביאורים מהרמב"ן, הרשב"א ור"י ג'קטיליא ועוד. הדרשות נאמרו בשבת במנחה, ולכן קרא לספר בשם 'תורת המנחה'.

ומהר"ם אלשיך מוסיף עוד שאלות:

א. מדוע בתחלה מדברת התורה בלשון נקבה – "כי המצוה הזאת", ולאחר מכן עוברת התורה ללשון זכר – "כי קרוב אליך הדבר מאד"?

ב. מדוע אומרת התורה: "בפיך ובלבבך"? היה צריך להיות בסדר הפוך, סדר של מחשבה דבור ומעשה!

מסביר מהר"ם אלשיך: בתחילת הפרק אומרת התורה (פס' א-ב): "וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהָשִׁבֹתָ אֶל לְבָבְךָ בְּכָל הַיּוֹמִים אֲשֶׁר הִדִּיחְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂמָחָה: וְשָׁבֹתָ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ ... בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ". ולאחר מכן מוסיף משה רבינו ואומר: "אל תתמה על מציאות התשובה שאמרתי שתעשו. כי הנני מייצעך תכין לך דרך שתדע בודאי שיכנע יצרך ותשוב עד ה' בלי ספק. והוא (שם פס' י) 'פִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתָיו וְחָק תִּיּוֹ הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה פִּי תִשׁוּב אֶל ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ' לומר כי תלך לבית המדרש שאז תשמע בקול ה' אלהיך, כי השומע תורה בבית המדרש מרבו כשומע מפי השכינה כנודע, וגם שיהיה הלימוד בכונה כדי לשמור מצותיו וחוקתיו הכתובה בספר הזה, אז על ידי כך אמרתי כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך בשני יצריך. והוא כנודע מאמר רבותינו ז"ל (קידושין ל:) כי אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נמוח כו'".

ולפי זה, מסביר מהר"ם אלשיך, כי המצוה הזאת מתייחס לתשובה, וחז"ל מסבירים שהפסוק מתייחס לתורה, מפני שהתשובה נמשכת ע"י התורה, וכפי שאומר הרמח"ל (מסילת ישרים פ"ד): "הנה מה שמביא את האדם על דרך כלל אל הזהירות, הוא לימוד התורה. והוא מה שאמר רבי פנחס בתחלת הברייתא "תורה מביאה לידי זהירות".

ומוסיף מהר"ם אלשיך: "ונאמר כי כהתימו לומר שעל ידי לימוד התורה בבית המדרש יכנע היצר הרע ותבא התשובה, אמר כי המצוה הזאת כו', כאשר אמרתי לך שעל ידי הלימוד יכנע יצרך ותשוב, אל יפלא עתה בעיניך נצוח את היצר הרע באמור ומה אם טרם אחטא גבר עלי והחטיאני, ומה יעשה אחר שהחזיק בי והוא בעל הבית כי ישתרר עלי גם השתרר ולא אוכל לו, ומה גם כי כח רוחני הוא ואני חומר עכור לעמוד נגדו. על כן אפשר יעלה על לב איש, צריך כח אלהי רוחני מן השמים להתאזר נגדו. ואם הכח ההוא נתנו יתברך למטה לארץ לא לנו הוא, ומי יתן ידענו ונשלח אחר חכם חרשים אשר לו הכח ההוא מסוף העולם ויודיענו. על כן אמר המצוה הזאת היא התשובה לא נפלאות היא ולא רחוקה היא, ... כי קרוב אליך הדבר מאד שהוא הלימוד בבית המדרש שאמרתי לך לעמוד נגד יצרך. שהוא אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש. וזהו אומרו בפיך שהוא הלימוד ועל ידי כן יטהר לבבך ממחשבות רע ויטפל בטוב לעשותו בפועל. ואמר קרוב לשון זכר וכן אומרו לעשותו ולא אמר לעשותה, אלא שאינו חוזר אל המצוה האמורה למעלה, כי אם אל הלימוד כמדובר, העוזר להכניע היצר הרע. ועל ידי כן תעשה התשובה היא המצוה האמורה למעלה, והוא כי ע"י עסק התורה נעשה בזכות התורה סניגור, הוא כח קדוש המכניע את היצר הרע, ומאליה תבא המצוה שלמעלה היא התשובה".

ישנה נטייה לאדם להפש דרכים נפלאות ונסתרות לתקן את דרכיו ולהפוך לאדם אחר, אומר הרמח"ל (הקדמת מסילת ישרים): "והחסידות האמיתית הנרצה והנחמד, רחוק מציור שכלנו. כי זה דבר פשוט, מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה". התשובה, השייכת לכל אדם במדרגתו הוא, אינה בשמים,

בסתרי תורה שעדיין לא התגלו, והיא גם לא נמצאת במקום מסויים מעבר לים, בו הפתרונות מגיעים ברגע אחד. התשובה, היא בפיו של אדם, הדבור התכונה הבסיסית ביותר בה נבדל האדם מן הבהמה. בלבבו, ברצון ובהבנת העובדה שיש לאדם שני יצרים, והיצר אינו דבר שמבטלים אותו במחי יד. ומה שנותר לאדם הוא "לעשותו", וכדברי המדרש (ויקרא רבה לה, ז): "ושמרתם מצותי ועשיתם אותם ... א"ר חנינא בר פפי אמר להם אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאלו עשיתם עצמכם ועשיתם אותם, תני ר' חייא הלמד לעשות לא הלמד שלא לעשות".

שבת שלום!

